

Юридически лица

"Юридическото лице се реализира като правен субект. Ако нещо се дължи на корпорацията, не се дължи на отделните физически лица, нито което дължи юридическото лице, дължат физическите лица."

1) Същност

Юридическите лица са абстрактни субекти на правото, имащи всички необходими характеристики и атрибути, за да участват самостоятелно в гражданския обмен, но като носители на права и задължения, различни от тези на физическите лица.

Съвременното понятие на юридическо лице се е формирало едва в края на XVIII в. и е придобило завършена конструкция в трудовете на германската пандектна романистика от миналото столетие. В този случай обаче, модерната наука е довела едва до логически финал на теоритичния модел, създаден още от великите древноримски юристи.

>> Споровете между юридическите лица и физическите лица са се уреждали след разглеждане от редовните граждански съдилища. Споровете между тях и фиска се уреждали от съответните магистрати, най-често цензорите и квесторите.

>> Дееспособността на юридическите лица - те нямат такава; волеизявление може да има само от физическо лице.

>> До края на римската република юридическите лица се учредявали свободно, стига дейността им да бъде одобрена. В края на републиката някои частноправни асоциации и корпорации станали огнища на политически заговори и се въвели ограничения и контрол. Специален закон на Октавиан ги оставил под надзора на сената.

За да бъде основано едно юридическо лице в къснокласическото и следкласическото римско право, бил необходим първо учредителен акт (посочващ цели, имущество, декларация за съгласие на участниците) с организационна структура. През IV в. императорите въвеждат задължителна регистрация на новосъздадените юридически лица.

2) Белези на юридическото лице

- правоспособност - правно призната възможност да бъде носител на права и задължения;
- самостоятелно обособено имущество - с него участва в гражданския обмен;
- юридическите лица от една страна могат да бъдат с или без членски състав и от друга - частноправни и по публичното право.

3) Асоциации и корпорации

>> Асоциации

Асоциацията със статут на юридическо лице е субект на правото, различен от правните личности на съставлящите я субекти - членове. Тя има свое имущество, различно от

тяхното, свои собствени права и задължения. Между съставлящите я физически (или други юридически) лица имуществените връзки са "външни", а именно - не е налице дълбоко взаимно проникване между имуществата на съставлящите я членове.

В къснокласическия и следкласическия период (III-V в.) в древния Рим са съществували различни типове асоциации: занаятчийски колегии по производствени браншове, сдружения на религиозна основа, колегии на бедните, дружествата на публиканите (които в много отношения са били прототип на съвременните акционерни дружества с публичноправно участие и лиценз за определен тип активност; дейността им е била главно събирането на данъците и таксите) и др.

Сдруженията и колегиите правно-технически са конструирани по подобен начин - чрез дялови вноски, даващи определени права съобразно с конкретната цел на сдружаването. Отговорността на отделния член е била правопрпорционална на дяловата му вноска.

>> Корпорации

Те също имали членски състав, но икономическите и личните връзки между съставлящите ги правни субекти били много по-тесни. Докато при асоциациите в разгледаните хипотези основата на общата дейност е дяловия капитал, то участниците в една корпорация ѝ предоставяли цялото си имущество, т.е. имало е преливане на права и задължения. Класическата юриспруденция е останала с разбирането, че всички физически лица, които взети заедно съставляли корпорацията, носели нейните права и задължения. Това схващане произтича от конструкцията на най-древния консорциум - неподделената фамилна наследствена общност, при която сънаследниците са продължавали да живеят заедно и да експлоатират общо наследството. За разлика от него, участниците в корпорацията са могли да се менят и не са били постоянна величина. Отделният гражданин е можел да я напусне, ако спазва определени условия и изисквания, свързани главно с отчитането на постъпленията и разходите. Това не засягало правата и задълженията ѝ като самостоятелен правен субект.

4) Юридически лица без членски състав - фондации

Това е юридическо лице само с правоспособност и имущество. Типична за този вид е фондацията (обособено и посветено на определена, често хуманитарна цел имущество, с приходите от дейността на което се е осъществявала самата цел). Фондацията е могла да се учреди по гражданскоправен ред чрез дарения или завещание, но е било допустимо след основаването ѝ тя да осъществява и дейности, които биха позволили поддържането и разширяването на основния ѝ капитал. Управлява се от избрани или назначени физически лица; управителните, разпоредителните и контролните органи са могли да се конституират по различен начин - общо събрание и изпълнително бюро, управителен съвет, президент и контролен съвет и т.н. Цел: да се осигури активно участие на имуществото в гражданския обмен съобразно с основната задача на фондацията, както и да се предотвратят евентуални злоупотреби.

В древния Рим близки до съвременните фондации са били имуществата, посветени на благотворителни цели и управлявани от храмовите жреци или членове на градския сенат. Съществували са и такива, основани от частни лица и със самостоятелно управление. Освен подпомагането на болници, приюти и отделни нуждаещи се, някои фондации били посвещавани на развитието на литературата и художественото

творчество.

5) Лежащо наследство

Такова наследствено имущество, което никой не се е явил да получи или призованите са се отказали. Върху него е можело да се придобие право на собственост по давност в съкратен срок, макар да е включвало и недвижими имоти. До изтичането на едногодишния срок то е трябвало да бъде пазено и управлявано. Съответният магистрат е назначавал временен управител на имуществото, в този случай е налице само един белег на юридическото лице - патримониум, без титуляр и затова се е назначавало физическо лице да се грижи за него.

Във връзка с наследяването е поставян и въпросът дали в древен Рим "юридическите лица" са имали някаква наследствена правоспособност. В класическата епоха това не е било възможно, защото абстрактният субект бил смятан за "несигурно лице". В следкласическото право то е било допуснато първо в полза на държавата, по-късно - други доближавачи се до юридическото лице публичноправни структури.

6) Публичноправни юридически лица

Такива са били например градските общини, колониите, легионите, жреческите колегии... Всички те са имали свое имущество, участвали са в стопанския обмен и са били ръководени от изборни управителни тела (с изключение на легионите). По белези обаче не са се различавали от частноправните юридически лица.

7) Държавата като юридическо лице

Въпреки наложилото се в края на миналия век схващане, за древноримските юристи държавата не е била юридическо лице, доколкото имуществото ѝ е било смятано за такова на целия римски народ. Народното имущество обаче по време на Републиката и Принципата е било управлявано от принцепса и сената, а по времето на империята е станало частна собственост на императора.